

Gewelfschilderingen Jan van Scorel in Ursulakerk

Sinds 1988 is men weer bezig met de restauratie van de plafondschilderingen van Jan van Scorel in de Oude- of Sint Ursulakerk in Warmenhuizen.

Of de schilderingen, o.m. voorstellend de manna-regen in de woestijn, 'de doortocht door de Rode Zee', 'de oprichting van het gouden kalf' en nog enkele andere bijbelse tafereelen, werkelijk van de hand zijn van de toenmalige burgemeester van Schoorl, kanunnik te Utrecht en begenadigd schilder, Jan van Scorel (1495-1562) is voor vele deskundigen een vraag. De restaurateur van dit moment, *W. Haakma Wagenaar* van het Centraal Laboratorium in Amsterdam houdt het op *Jacob Cornelisz. van Oostzanen*, leermeester van Van Scorel. Afgezien van de onzekerheid daarover, is het na de regelmatige overschilderingen, die na verwaarlozing, vocht-invloeden en onoordeelkundige behandelingen noodzakelijk waren, ook maar de vraag wat van de oorspronkelijkheid nog over is. Want er is wat afgesjouwd met dat meesterwerk.

Naar Rijksmuseum

In 1861 vertrouwde de toenmalige 'Commissaris des Konings' *mr Roëll* er al niet erg op, of de werkzaamheden aan de voorstellingen wel verantwoord gebeurden. Hij liet het werk stopzetten en gelastte een onderzoek. Dat leverde een weinig rooskleurige conclusie op: geen mogelijkheid tot herstel. De planken, waarop de voorstellingen in waterverf zijn aangebracht waren zo 'door ineenlopen van waterverf, veroorzaakt door lekken en inwateren, uitwissen der kleuren, schoonmaken en herstellen' aangetaast, dat terugbrengen in de originele staat ondoenlijk bleek. Dertig jaar gebeurt dan niets, totdat *Victor de Stuers* en *P.J.H. Cuypers* met het voorstel komen, de planken uit het gewelf te halen en naar het Rijksmuseum in Amsterdam te brengen. Kosten van herstel: ongeveer f 25.000,-. Dan volgt een vermakelijke polemiek in ingezonden stukken in de *Spectator*, de *NRC* van die tijd en in het toen nog niet met de *NRC* gefuseerde *Algemeen Handelsblad*.

Katholieke beeldenstorm

In genoemde bladen dienen *Victor de Stuers* en *Anton Derkinderen* de critici van replek, die spreken van: kerkroof en een beeldenstorm van

katholieken. Waarom bouw je geen kapelletje in het museum? Dat kan makkelijk voor dat geld. Hoe moet je schilderingen aan de wand bekijken, die je tot dan toe met het hoofd in de nek hebt moeten aanschouwen? Het kerkbestuur van Warmenhuizen wordt kwalijk genomen, dat ze de werken voor niets aan het museum heeft geschonken. De waardering voor het werk van Cuypers blijkt ook niet erg groot te zijn: 'als hij directeur van het Louvre zou zijn, zou hij de *Venus van Milo* afmaken'. En vooral wordt gesuggereerd: laat het werk toch daar in Warmenhuizen en stop niet alles in een museum. Na de nodige verwijten te hebben geïncasseerd, komen Cuypers en De Stuers op het idee, de werken aan te brengen in het trappenhuis van de Rijksnormaalschool, die toen achter het Rijksmuseum in aanbouw was. En zo geschiedde. Nadat de planken waren aangebracht, werden verdwenen fragmenten aangevuld en contouren nagetrokken.

Terug naar Warmenhuizen

In 1964 zijn de schilderingen naar Warmenhuizen teruggebracht en gerestaureerd door *N.van Bohemen*. Erg zorgvuldig is die

verhuizing niet gebeurd, planken hingen nog met de gelijkde verf aan elkaar en mocht de restauratie dan al verantwoord zijn gebeurd in Amsterdam, dan kon men in Warmenhuizen na de verhuizing wel weer opnieuw beginnen. In 1988 bleek bij onderzoek, dat ook het gewelf zelf in een dermate slechte staat verkeerde, dat de zorg daarnaar als eerste uitging. Per gewelfvak begon men in 1990 met een eerste proefrestauratie, waarvoor de planken, nu zorgvuldiger, overgebracht werden naar het Centraal Laboratorium in Amsterdam. Elk spijkergat, elke scheur en invoeging werden eerst op tekening overgenomen, verpulveringen van het hout hersteld, niet verantwoorde invoegingen verwijderd, verkeerde aansluitingen van de tekeningen met naastliggende planken opgespoord, enfin, werk dat we doorgaans aan monniken toeschrijven. Toen men veronderstelde deze eerste fase zonder problemen weer te kunnen terugplaatsen, bleek toch, dat de kap van de kerk in dermate slechte staat verkeerde, dat een ander proefvak opnieuw moest worden uitgenomen. Over twee maanden is het geld op, dat voor het eerste project uitgetrokken is en dan maar afwachten, wat de subsidiegevers er na die tijd voor over hebben. Hoe dan ook, besparingen op geld, mogen, wat Haakma Wagenaar en de zijnen betreft, nooit ten koste gaan van de zorgvuldigheid. Het is nu of nooit. Ursula heeft nu lang genoeg gewacht op een duurzame conservering.

Fragment gewelfschilderij van Van Scorel: duivelse figuur.